

ÜÇÜNCÜ SİNEMA VE TÜRKİYE'DEKİ ÖRNEKLERİNDEN
“PRESS” FİLMİNİN İNCELENMESİ

Gökhan BAK¹

ÖZET

“Press” filmi, Üçüncü Sinema'nın özelliklerini içinde bulunduran bir filmdir. Toplumcu, özgürlükçü ve de devrimci bir nitelik taşımaktadır. Bir hak arayışını anlatan filmdir. Geleneksel Yeşilçam sinemasının aksine gerçeklerle yüzleşerek olanı gözler önüne sermiş bir filmdir. Ezilen, sömürülen, emekçi gazetecilerden yana tavır sergilenmektedir. İktidardaki baskıcı yönetime muhalif bir yapıya sahiptir. Bu çalışmada Üçüncü sinema film özellikleri bağlamında Press filmi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Üçüncü Sinema, Press Filmi.

THIRD CINEMA AND THE EXAMINATION OF THE TURKISH MOVIE
“PRESS”

ABSTRACT

The movie “Press” is a movie that contains the features of the Third Cinema. It is socialist, libertarian and revolutionary. It's a movie about a quest for rights. Unlike traditional Yesilcam Cinema, the movie is not humiliating and it reveals the truth. It stands by the oppressed, exploited and labouring journalists. It is against the oppressive ruling government. It has been examined to show that it reflects the third cinema characteristics.

Keywords: Cinema, Third Cinema, The Movie Press.

¹ Dr. Gökhan BAK, gokhanbak2010@hotmail.com

GİRİŞ

Üçüncü Sinema politik sinemanın bir alt dalıdır. Toplumcu, özgürlükçü, devrimci nitelik taşır. Aynı zamanda gerilla sineması, militan sineması ya da kurtuluş sineması da olabilir. Herhangi bir konuyu alıp işleyebilir, belirli bir süresi ve belirlenmiş ortak biçimi yoktur, büyük sinema salonlarında gösterilmesi zorunlu değildir ama gösterilse de bir sakınca oluşturmaz (Odabaş, 2013:22).

Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya ülkeleri sinemaları çoğunlukla aynı kavrammış gibi ele alınmaktadır. Hatta Üçüncü Sinema kavramı çoğunlukla bilinmemektedir. Oysa Üçüncü Dünya ülkelerinde de Birinci ve İkinci Sinema örnekleri bulmak olası olduğu gibi, Birinci ve İkinci Sinema'nın egemen olduğu ülkelerde de Üçüncü Sinema örneklerine rastlamak mümkündür (Odabaş, 2007:420).

Dünya'da ilk örneklerini Arjantin'de gördüğümüz Üçüncü Sinemaya Türkiye'de de rastlanmaktadır. Bu bağlamda 1992 yıllarında Diyarbakır'da Özgür Gündem gazetesi çalışanlarının yaşadıkları zorlukları anlatan "Press" filmi incelenecektir. Üçüncü Sinema özelliklerini taşıyan bu film, ezilen, zulüm gören gazetecilerin bir bakıma temsilcisi olarak değerlendirilmiştir.

1. ÜÇÜNCÜ SİNEMA KAVRAMI

İkinci Dünya Savaşı sonrası Üçüncü Dünya ülkelerinin emperyalizme karşı mücadelelerine dayanan Üçüncü Sinema, 1960'lardan bu yana dünya sinemasında önemli bir tür olarak kabul görmektedir. Batı sömürgeciliğinin çökmeye başladığı yirminci yüzyılın ikinci yarısında anti-emperyalist direnişlerden ilham alan ve bu direniş öykülerini sıkça konu edinen Üçüncü Sinema bugün, küreselleşmeye karşı gelişen direniş dalgasıyla birlikte yeniden hatırlanmaktadır (Güldoğan, 2010:85).

1960'lardan başlayarak, emperyalist, gelişmiş sanayi ülkelerinin sinemalarındaki ideolojik propaganda unsurlarının farkına varışla birlikte, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Hollywood'un dünyayı saran egemenliğine karşı bir şeyler yapma isteği diğer ülkelerin sinemacılarını, aydınlarını bir arayışa yöneltmiştir (Kuyucak Esen, 2007:312). Armes'e göre; 1960'larda ve 1970'lerde toplumsal mücadeleler hız kazanmış ve bu mücadeleler sinemayı da etkileyerek yeni yönelimlere neden olmuştur. Cezayir Savaşı, Filistin-İsrail mücadelesi, Arap-İsrail Savaşı, Küba-ABD çekişmesi, öğrenci ayaklanmaları,

68 olayları, Latin Amerika'daki silahlı gerilla grupları, Fanon, Ho Şi Minh, Che Guevera, Salvador Allende, Peron, Brezilya'daki 1964 darbesi, yine Brezilya'daki 1968 darbe içinde darbesi, Allende'nin devrilmesi, Şili darbesi, Türkiye'deki 12 Mart Muhtırası gibi olaylar olduğu görülecektir. Bütün bu olaylar kaçınılmaz olarak sinemada farklı ve yeni arayışlara yol açmıştır. Çok sayıda yeni sinema ve sinemacı ortaya çıkmış, manifestolar yayınlanmıştır. Brezilya'daki Cinema Novo, Arjantin'de Nueva Ola, Şili'de Halk Birliği sineması faaliyet göstermiş ve ürünler vermiştir (Odabaş, 2013:2-3).

Üçüncü Sinema kavramı, 1966'da ülkelerinde gerçekleşen darbeye karşı, Arjantinli bir grup sinemacının Kızgın Fırınların Saati filmiyle ve ardından Fernando Solanas ve Octavia Getino'nun kaleme aldıkları Manifesto ile simgeleşmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak "Üçüncü Sinema Kuramı" doğmuştur. 1969 yılında "Towards a Third Cinema" (Üçüncü Sinemaya Doğru) adlı bir filmle birlikte bir manifesto yayınlamışlardır. Bu manifestoda Üçüncü Sinema tanımı verilmiş ve böylelikle kurumsallaşması dünya sinemalarının gündemine girmiştir (Kuyucak Esen, 2007:312).

Üçüncü Sinema'nın ortaya çıktığı dönem olan 1960'lı yıllar; dünyanın arayış içerisinde olduğu döneme denk düşmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımını yaşamış ülkeler ve dolaylı da olsa etkilenmiş diğer ülkeler, bu sarsıntıyı atlattıktan sonra daha özgürlükçü bir tutum içerisine girmişlerdir. Amerikalı siyahlar adına eşitlik ve özgürlük mücadelelerinin anlatıldığı yıllar olmuştur. Frantz Fanon, Fidel Castro, Che Guevera gibi yerel liderler, kültürel ve yönetsel bağımsızlık peşindeydiler. General Batista rejimine karşı zafer kazanan Kübalı önderler, ABD'nin bütün engellemelerini bertaraf ederek yeni bir sosyalist yönetim düzeni kurdular. Küba başta olmak üzere Arjantin, Şili, Bolivya, Meksika, Uruguay gibi ülkelerde önemli yönetim değişiklikleri olmuştur. Avrupa'da birçok ülke sosyalist bir yönetim benimseyip uzun yıllar bu rejim altında yaşamışlardır. Avrupa'nın geri kalan ülkeleri ise kapitalist sistem içerisinde Batı demokrasisi adı verilen yönetim altına girmişlerdir (Odabaş, 2013:3-4). 1970'li yıllar darbe yılları olmuştur. Türkiye, Yunanistan, Şili, Arjantin, Peru gibi ülkelerde askeri darbeler meydana gelmiştir.

1.1. Türkiye'de Üçüncü Sinema

Türkiye'de sinemanın kültür hayatı açısından en önemli olduğu dönem 1960-1975 yılları arası olmuştur. Yüzleri aşan yıllık film üretimi, artan salon sayısı, çalışanları ve seyircisiyle önemli bir ekonomik sektör ve popüler kültür biçimi olmuştur (Pösteki, 2012:33). Türk Sinemasında devrimci sinema arayışları 1960'ların son çeyreğinde kendini göstermeye

başlamış ve özellikle Üçüncü Sinema bu arayışta etkili olmuştur. Türk sineması ne yazık ki çok uzun yıllar bir yönetmen sineması değil, bir oyuncu sineması olmuştur. Ayhan Işık, Türkan Şoray, Müjde Ar, Kemal Sunal filmlerinden söz edilmiş ve hala da söz edilmektedir. Yönetmen sineması ise son on beş yıl içinde giderek önem kazanan bir konu olmuştur. Burada şunu belirtmek gerekirse oyuncu filmiyle yönetmen filmi arasındaki bağı kuran kişi Yılmaz Güney olmuştur. Oyuncu-yönetmen sineması ilk kez onunla var olmuştur. Bu anlamda gerek seyirci gerekse üretim açısından yönetmenlikle oyunculuk arasındaki farkın bilincine ilk kez onunla varılmıştır. Yılmaz Güney'den itibaren anlatıcı yoksulluğunun bilincine varan Türk sineması, yavaş yavaş bu sorunun üstüne gitmiş ve böylece birçok yönetmenin yetişmesini sağlamıştır. Yine günümüzde Türk sinemasının en önemli sorunlarından biri belirli türlerde uzmanlaşmış yönetmenlerin eksikliğinin bulunmasıdır. Bugün Türk sinemasına bakıldığında genelde görülen şu tarz filmler seyirciye sunulmaktadır: Yılmaz Güney uzantısı sosyal gerçekçi filmler, Ertem Eğilmez tarzı Türk güldürüsü, Atıf Yılmaz tipi realist içerikli filmler. Öte yandan arabesk filmler, Kemal Sunal filmleri, Akpınar-Alasya tipi güldürüler para getiren sağlam yatırımlar olması sebebiyle Türk sinemacılığının başka türlere yatırım yapmasını ve çeşitli türlerde uzmanlaşmasını engellemektedir (Adanır, 2012, s. 134-135). Manifestoyla film yapma eylemi Türkiye'de Genç Sinemacılar grubunun çalışmalarında kullanılmıştır. Ayrıca bu grup, Genç Sinema adında bir dergi çıkararak sinema çalışmalarını teorik olarak da desteklemiştir. Genç Sinemacılar; Veysel Ataman, Ahmet Soner, Üstün Barışta, Artun Yeres, Engin Ayça, Yakup Borokas ve Ömer Tuncer'in de aralarında bulunduğu bir grup gencin çabasıyla gelişen bir harekettir. Genç Sinema adlı derginin ilk sayısında, 5 maddelik bir bildiri yayınlamışlardır. Devrimci, halka dönük ve bağımsız bir sinemaya vurgu yapılmıştır (Adanır, 2012:85-86). 1960'lı yıllar, Türkiye'de sinema sektörünün açılım yaptığı bir dönem olmuştur (Kuyucak Esen, 2010:68). 1960 yılında Metin Erksan'ın Gecelerin Ötesi adlı film Türkiye'de ilk Üçüncü Sinema örneği olarak değerlendirilmektedir (Kuyucak Esen, 2007:316).

1.2. Türkiye'de Üçüncü Sinema Kriterleri

Türkiye'de Üçüncü Sinema kapsamında değerlendirilen filmlerin ortak özellikleri şunlardır (Kuyucak Esen, 2007, s. 315-316):

1. Anti emperyalist.
2. Ezilenden, sömürülenden, emekçiden ve yoksuldan yana.
3. Egemen sisteme (kapitalizme), en azından iktidardaki baskıcı yönetime muhalif.

4. Geri bırakılmışlık, gelişmemişlik ve feodal ilişkiler irdelenip eleştiriliyor.
5. Konuların işlenişi “militan” bir yapıda. İzleyicinin rahatsız edilip, harekete geçirilmesi amaçlanıyor. Hemen bir şeyler yapmaya aktif olmaya çağrılıyor.
6. Çarpıklıkları, bozuklukları, sömürüyü, geri kalmışlığı, yoksulluğu belgelemeyi ve sergilemeyi amaçlıyor.
7. Yeşilçam, uyutucu, uyuşturucu bulunuyor. Ona karşı çıkıyor.
8. Filmin finansmanı, var olan sinemanın ekonomik yapısı dışından sağlanıyor. Yeni gösterim ve dağıtım koşulları oluşturulmaya çalışılıyor.
9. İlan edilmiş ya da edilmemiş bir manifestoları var. Bu çerçevede hareket ediliyor.
10. Film, belgesel de konulu da olsa gerçekçi yaklaşımla ele alınıp, gerçekçi sinema dili kullanılıyor.
11. Yönetmenler senaryolarını kendileri yazıyorlar. Yani inandıkları filmi çekiyorlar. Filmin protesto-sosyalist-muhafiz yapısı, kendi dünya görüşleriyle örtüşüyor. Yaşamdaki duruşları da filmdeki duruşlarıyla örtüşüyor. Militan ve muhafiz.

1.3. Türkiye’deki Sinema Kolektifleri

Anaakım sinema dışında, kendi gruplarıyla, ele alınmasından çekinilen konuları işleyerek film yapmaktadırlar. Genellikle internet ortamını kullanarak seslerini duyurmaya çalışan bu kolektifler, yaptıkları çalışmaları da düzenledikleri gösterimlerle kamuoyunun karşısına çıkarıyorlar. İşçi örgütleri, sivil toplum örgütleri, anaakım dışında kalan diğer gösterim alanlarındaki izleyicileriyle buluşuyor, bazen de festival düzenleyerek, diğer grupların da gösterim yapmalarını sağlıyorlar. Türkiye’de Kurulan Bu Kolektifler (Odabaş, 2013:93):

1. Şeyh Bedrettin Film Kolektifi
2. Film For Peace
3. Üçüncü Sinemacılar Film Kolektifi
4. Özgür Açılım

5. Bağımsız Sinema Merkezi

6. Sine-Yol Kolektifi

7. Kişisel Üretimler

1.4. Film Festivalleri

1.4.1. Documentarist

2008 yılında çalışmalarına başlamıştır. Bir grup bağımsız belgeselcinin inisiyatifiyle Avrasya Sanat Kolektifi (ASK) çatısı altında gerçekleştirilen genç bir etkinliktir. Başlıca hedefi, Türkiye’de birçok yeni belgesel üretilmekle beraber, bunların seyirciye ulaşma alanlarının yok denecek kadar az olmasını göz önünde tutarak, onlara böylesi bir olanak sunmak, yerli belgeselcilerin yabancı meslektaşlarıyla buluşma ve deneyim paylaşma olanaklarını arttırmak, ayrıca herhangi bir kuruma bağlı olmadan çalışan yeni kuşak bağımsız belgeselcilere birbirleriyle buluşma ve deneyim aktarımı için ortam oluşturmaktır (Odabaş, 2013:122).

1.4.2. İşçi Filmleri Festivali

2006 yılından itibaren her yıl aksamadan devam etmektedir. İlk gösterisi aynı anda İstanbul ve Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Daha sonra festival Anadolu gezisine başlamıştır. İl il dolaşarak Bolu, Artvin Kemalpaşa ve Hopa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Eskişehir ve İzmit’te izleyicilere 20 ülkeden filmler göstermeyi sürdürmüştür. İşçi filmlerinden oluşan bir festival düzenlemenin sebeplerini bir manifestoda, 9 Kasım 2006 tarihinde, “Neden İşçi Filmleri, Neden Film Festivali?” başlığıyla belirtilmiştir. Her yıl farklı temayla düzenlenmektedir. Birçok kurum ve kuruluş tarafından desteklenmektedir (Odabaş, 2013:123-124).

1.4.3. Gençlik Filmleri Festivali

Festivalin düzenleyicisi çeşitli öğrenci kolektifleridir. “Gençliğin Sesi Perdeye Yankılanıyor” sloganıyla 2010’un Aralık ayında çeşitli üniversitelerde gösterimler düzenlenerek başlamıştır. Ayrıca İzmir ve İstanbul’da birçok lisede festival etkinliği gerçekleştirilmiştir. Yarışmasız, gösterimlerinin ücretsiz olduğu festivalin amaçlarından biri de, genç yönetmenleri üretmeye ve ürettiklerini paylaşmaya teşvik etmektir. Alternatif,

nitelikli, sponsorsuz ve ücretsiz bir gençlik festivalinin kolektif bir emekle gerçekleşebileceğini göstermektedir (Odabaş, 2013:130-132).

1.5. Türkiye’de Üçüncü Sinema İlk Örnekleri

Türk Sineması’ndaki Üçüncü Sinema örnekleri Solanas ve Getino Manifestosu’ndan çok daha erken başladığı söylenebilir. İlk örneği; 1960 yılı Metin Erksan yapımı “Gecelerin Ötesi” adlı filmidir. Diğer örnekleri; 1964 yılı Ertem Göreç’in “Karanlıkta Uyananlar” filmi ile 1965 yılı Duygu Sağıroğlu’nun “Bitmeyen Yol” adlı filmi takip etmektedir (Kuyucak Esen, 2007:316-319).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Press filmi içerik analizi yöntemiyle incelenerek üçüncü sinema özelliklerini taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de de üçüncü sinema örneklerinin bolca bulunduğu bir gerçektir. Bu amaçla Press filmi incelenmiştir. İzleyicisi günden güne arttığı değerlendirilen üçüncü sinema örneklerinin incelenmesi de ayrı bir öneme sahiptir.

2.2. Araştırmanın Evreni, Örnekleme ve Sınırlılıklar

Araştırmanın evrenini Türk sinemasında yer alan üçüncü sinema örnekleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen Press filmidir. Araştırma sadece bu filmin incelenmesiyle sınırlıdır.

3. Araştırmanın Bulguları

3.1. Press Film

“Press” filmi Türkiye’den Kurmaca Uzun Metraj filmler kapsamında; 2010 yılı yapımı, Sedat Yılmaz yönetmenliğindeki Üçüncü Sinema filmlerine örnek bir filmidir (Odabaş, 2013:128). Filmin yönetmeni olan Sedat Yılmaz ile bu film hakkında birçok röportaj yapılmış ve bu filmin ne zor şartlar altında tamamlandığı görülmüştür.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır bürosundaki öyküsünü anlatmaktadır. Bir gazetenin öyküsü, aynı zamanda o dönemin öyküsü, yine aynı zamanda 18 yaşındaki bir çocuğun büyüme öyküsünü anlatmaktadır. Bu üçünü birbirleriyle iç içe anlatmaya çalışmaktadır (http://www.yurtsuz.net/News.aspx?newsid=682#.U0enF6h_vec).

Sedat Yılmaz, filmi; muhalif sinema, politik sinema olarak tanımlamaktadır. Valilikten izin almaya gittiklerinde basit bir gazetecilik öyküsü çekeceklerini söylediklerini belirtmektedir. Bir ara filmin içerisinde “Gerçeğe Kurşun İşlemez” şeklinde söylenmiş sonra, o manşet olarak “Kurşun Gerçeği Öldüremez” şeklinde yazılmıştır. O manşet Gündem gazetesi çalışanı Hafız Akdemir öldürüldükten sonra Gündem gazetesinin attığı Manşetin aynısıdır. Sedat Yılmaz, “Benim anlattığım İstanbul’dan birisi olarak bu meseleyi anlatmaktır” şeklinde filmi yorumlamıştır. Diyarbakır ve Batman’daki izleyicilerin ağladığını anlatmıştır. Asıl izleyicilerin Türkiye’deki Kürtler ve Sosyalistler olduğunu belirtmiştir. Filmin; Günlük, Radikal ve Taraf gazetelerinde ilanlar verilerek tanıtımı yapılmıştır. Kürtler tarafından yeterince ilgi görmediğini söylemiştir. Diyarbakır’daki 3 salonun toplam izleyici sayısı ile Ankara Kızıllırmak sinemasındaki izleyici sayısının aynı olduğunu da dile getirmiştir (<http://www.yuksekovaguncel.com/roportaj/press-filmin-yonetmeni-ile-roportaj-h19822.html>).

1995-1996 yılları arasında gazetede çalışan Bayram Balcı yaşadıklarını günlük tutar gibi kaydetmiş ve Sedat Yılmaz bir tanıdık aracılığıyla bu notları görmüştür. Ayrıca film çekilirken sürekli polis gözetimi altında olduklarını, ifade alınmak için şubeye götürülmek istediklerini belirtmiştir. Hatta son 2 gün baskılardan dayanamayıp başka bir yerde çekimi tamamladıklarını söylemiştir

(http://aksam.mediyator.com/2010/10/24/haber/pazar/1023/press_in_yonetmeni_sedat_yilmaz_film_begenildi_icin_herkes_beni_kurt_zannediyor.html).

Anaakım medyanın o dönem Kürt Sorunuyla ilgili gerçekleri kamuoyundan gizlediğini ve hatta gerçekleri kararttığını belirten Sedat Yılmaz; Özgür Gündem gazetesinin gerçekleri kamuoyuna yansıtılması açısından önemli bir görev üstlendiklerini, yaşanmışlıkların gerçekçi bir şekilde anlatılmasının önemli olduğunu dile getirmiştir. Filmin bütününde basın özgürlüğünü işlediğini belirtmiştir. Film yapma amacı (<http://www.kurdishcinema.com/PressFilmiSedatYilmazRoportaj.html>):

- Yara olarak tanımlayabileceğimiz Kürt Sorununu kanatıp iyileştirmek adına faydalı olacağı,

- Türkiye’de entelektüel dünya için geçerli olduğunu vurgulamıştır. Bölgedeki gazetecilerin yaşadıkları, uğradıkları saldırılar ve öldürülmelerinin, entelektüeller ve aydınlar tarafından yeterince sahiplenilmemiş olmasının sıkıntısını yansıtmak istemesidir.

Sedat Yılmaz, 2003’te 12 Eylül döneminde bir devrimcinin öldürülmesiyle ilgili senaryo yazmıştır. Bu senaryoyu Hüseyin Kuzu’ya gösterip nasıl olduğunu sormuş ve bunun yerine hocasından Press filminin daha yerinde olacağını öğrenmiştir. Böylelikle filmi yapmaya karar vermiştir. 2008 tarihinde filmi tamamladığını ancak 2010’da ilk kez Antalya’da gösterime sunabildiğini, bunun da hangi koşullarda çekindiğinin iyi bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Filmdeki askeri araçlar 3D görüntülerle filme dahil edilmiştir. Filmin yüzde 70’i büro içinde geçmektedir. Ahmet Şık ve Nedim Şener’in tutuklanmasından sonra vizyona girdiği için medyada beklenenden fazla ilgi görmüştür. Diyarbakır’da 3 salonda, Ankara’da Kızılırmak sinemasında gösterilmiştir. Büyükşehirler arasında Ankara, Kürtlerin en az yaşadığı yer olmasına rağmen, Diyarbakır’daki 3 salonun izleyici sayısına ulaşabilmiştir. (http://www.mafm.boun.edu.tr/files/778_16-Yeni%20Türkiye%20Sinemasi.pdf).

3.2. Press Filminin İncelenmesi

Yönetmenliğini, senaristliğini ve de kurgusunu Sedat Yılmaz’ın yaptığı “Press” adlı filmin ilk gösterimi 2010 yılında Antalya’da gerçekleştirilmiştir (http://www.mafm.boun.edu.tr/files/778_16-Yeni%20Türkiye%20Sinemasi.pdf). Press filminin sonunda, Özgür Gündem gazetesinin geçirdiği evreler, gazeteci ölümlerinin istatistiki değerleri ve de dönemin Başbakanının sözleri yer almaktadır. Film içeriği incelenmeden önce bu bilgileri sunarak, filmin ne denli büyük bir yaraya parmak bastığını gözler önüne serilecektir. Özgür Gündem gazetesi:

- 30 Mayıs 1992 tarihinde yayına başlamıştır.
- Yayınlanan 580 sayısının 486’sı hakkında dava açılmıştır.
- Gazete hakkında 3 kez 30 gün, 15 kez 15 gün, 2 kez 10 gün kapatma kararı verilmiştir.
- 1993 yılından itibaren OHAL Bölgesinde satışı yasaklanmıştır.
- 14 Nisan 1994 tarihinde mahkeme kararıyla tamamen kapatılmıştır.

- Sorumlu Yazı İşleri Müdürü hakkında toplam 147 yıl hapis cezası, 20 milyar 45 milyon lira para cezası verilmiştir. Bu bilgilerin dışında filmin sonunda yer alan diğer bilgiler;
- 1992 yılında, öldürülen gazeteciler sıralamasında Türkiye birinci olmuştur.
- 1992 yılında, 14 gazeteci, 2 gazete dağıtıcısı öldürülmüştür.
- 1993 yılında, 9 gazeteci, 13 gazete dağıtıcısı ya da bayii öldürülmüştür.
- 1994 yılında 7 gazeteci, 2 gazete dağıtıcısı öldürülmüştür.

“Bunlar gazeteci kılığında militanlar, birbirlerini vuruyorlar... Devlet cinayet işlemez.”
(Ağustos 1992-Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel)

1990’ların başında Türkiye’nin doğu kesiminde özellikle OHAL bölgesinde en büyük sorun; etnik kimlik kaynaklı özgürlüklerin kısıtlanması olmuştur. Bu filmde Diyarbakır merkezli bir grup gazetecinin baskılara boyun eğmediği görülmektedir. Günümüzde de devam eden medya patronlarının kendi çıkarlarına ters düşecek haberleri yayınlamadıkları ve medya para ilişkisinin tüm hızıyla devam ettiği bilinmektedir. O dönemde bile yılmayan, diğer medya patronlarının yazdırmaya cesaret edemediği gerçekleri gün yüzüne çıkaran bir gazetecilik anlayışı vurgulanmaktadır.

Press filminin ilk başı arka planda gayet rahatlatıcı bir müzikle başlar. Ana karakterimiz Fırat gazetesinin Diyarbakır’daki şubesinde kalmaktadır. Filmin devamında ailesinin ülkeyi terk ettiğini öğrenmekteyiz. Fırat, büroda temizlik gibi işlere bakmaktadır. Fırat, filmin başında rahatlatıcı müzik çalarken, sabah uyanıp rutin olarak hazırlanıp işlerini yapmaktadır. Daha sonra gazete çalışanları sırayla büroya gelirler. Kahvaltı yapılır ve günlük işleri başlar. Filmin başında yönetmen Sedat Yılmaz’ın çok sayıda yüz plan kullandığı görülmektedir. Buradan da seyirciye, tansiyonu, karakterlerin tepkilerini net bir biçimde vermek istediği anlaşılmaktadır.

Film rutin bir girişten sonra, bir gazetecinin tehdit edilmek için kaçırılmasıyla bir anda farklı bir boyut kazanır. Aynı zamanda, burada polislerin beyaz gömlek giydikleri görülmektedir. Beyaz renk barışı simgelerken, burada karakterlerin kötü bir rolde oynaması da seyircinin dikkatini ayrıca çekmektedir. Sistemin çarklarında yerlerini aldıkları da anlaşılmaktadır. Daha sonra yine bir zil sesi duyulmaktadır. Her zil sesi duyulduğunda, seyirci

yine ne olacak şeklinde soru sormaktadır. Bu aynı zamanda filmin tansiyonunu bir anda yükselten durumdur.

Filmin 20'nci dakikasında gazetecilerin toplu halde yürürken takip edildikleri ve de artık toplu halde yürünmesi gerektiği tedirginlikleri anlaşılmaktadır. 28'nci dakikada ilk ölüm gerçekleşmektedir. Filmin en başından beri birçok sahnede silah gösterilerek bu şekilde bir sahnenin olacağı sinyalleri verilmiştir. Ölüm sahnesi; kendilerine ilk baştan beri yardım eden ve daha sonra baskılardan dolayı gazetecilere sırtını dönen fotoğrafçının önünde gerçekleşmiştir. Ölüm olayını gören fotoğrafçı yardım etmek yerine kapısını kapatarak olay yerinden kendini uzaklaştırmıştır. Böylelikle, gazetecilerin ikinci kez yalnız olduğu hissi oldukça güzel bir kurguyla vurgulanmıştır. Fotoğrafçının sırtını dönmesinin ardından, yanında arkadaşı ölen diğer karakter soğukkanlılığını koruyarak gazeteciliğin gereklerini yerine getirmek namına, fotoğraf makinesini çıkarıp, bu zor anı fotoğraflamaktadır.

30'ncu dakikada gazeteye ilk baskının yapıldığı ve bu yapılan baskının kendilerini yıldırmadığını belirterek, topluca bu baskın olayını haber yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda bunlar yaşanırken basit işlerden sorumlu Fırat'ın da gazeteciliğe doğru yavaş adımlarla ilerlediği sinyalleri verilmektedir. Bir süre sessiz, her şeyin normale dönmeye başladığı hissi uyanmaktadır. Bu sırada oğlu öldürülen bir adamla bir gazetecinin bulunduğu görülmektedir. Oğlu öldürülen adamın; “Buralardan gideceğiz” cümlesiyle, o dönemde, devlet şiddetinden kaçmak için toplu göçlerin yaşandığı vurgulanmıştır.

Filmin 46'nci dakikasında Fırat ilk haberi yapmaktadır. Kısa bir süre önce ailesiyle yaptığı konuşmada, ailesinin yanına gitmekten vazgeçtiğini, kalıp burada gazetecilik yapacağını vurgulayan Fırat'ın azmi görülmektedir. Çileli yolculuğun ilk meyvesini alan Fırat'ın haberi gazetede çıkararak bayilerde dağıtılmaya başlamıştır.

Gazeteye yapılan baskılardan dolayı gazetenin dağıtımını sekteye uğrayınca, gazeteye çoluk çocuk herkesin sahip çıktığı görülmektedir. Öyle ki çok küçük yaşta çocukların bile bu dava uğrunda çalıştıkları ve dağıtımını yaptıkları işlenmiştir. Bir büfe sahibinin gazeteyi satmasından dolayı büfesi kundaklanmıştır. Bu halde bile büfesini boyayıp, tamir edip, gazete satışı yaptığı, bir bakıma baskılara maruz kalsa bile boyun eğmediği seyirciye açıklanmıştır.

55'nci dakikada sabah kahvaltısında, kahvaltayı gazetenin üzerinde yapan arkadaşına çıkışma sahnesi yer almaktadır. Burada; verdikleri emeğe ihanet etme, ölen arkadaşlarına saygısızlık etme gibi bir algı meydana getirilmiştir. Öte yandan gazete üstünde kahvaltı yapan

kişinin bu şekilde düşünmediği de görülmektedir. Aslında burada birlik içinde çatışma ve dağılmanın sinyalleri verilmiştir. Öyle ki gazete üzerinde kahvaltı yapan kişi, artık Diyarbakır’da çalışmak istemediğini, İstanbul’da şansını deneyeceğini söylemektedir.

Gazetenin bürosunun demir kapılarla güçlendirildiği ve de çocukların bile gözcülük yaparak gazeteye destek verdiği görülmektedir. Gazeteye baş edilemeyeceği anlaşılınca tutuklamalar başlamaktadır. 70’nci dakikada ilk tutuklama gerçekleşmiştir.

71’nci dakikada film yeniden başlar. Filmin başında olduğu gibi, aynı müzikle Fırat uyanır. Rutin faaliyetlerine devam eder. Tutuklanan, öldürülen ve de İstanbul’a gidenlerden sonra geride kalanların birbirlerine daha da kenetlendiği, artık bir aile ortamında oldukları görülmektedir. Büroda terlikle dolaşıldığı ve de beraber yaşamının zorlukları, küçük tartışmalarla anlatılmaktadır.

Filmin 80’nci dakikasında gazete “Barış İlan Edildi” manşetiyle çıkmaktadır. Aynı zamanda “Turgut Özal öldü” haberi de yer almaktadır. Bu haberler günümüzde bile tartışılan bir konuyu gündeme getirmiştir. Akıllarda birçok soru işareti cevaplanamamış şekilde durmaktadır.

Filmin 95’nci dakikasında Alişan tuzağa düşürülür ve kendisine silah doğrultulur. Alişan’ın kendisinde de silah olmasına rağmen, tercihini gazetecilikten yana kullanarak, kendisine doğru tutulan silaha kendi fotoğraf makinesiyle karşılık verir. Alişan bu sahneden sonra ölür fakat ölürken kendisini öldürenin de resmini çekmiştir. Bu kez cansız bedenini haberini yapmak Fırat’a kalır. İkinci kez ölen arkadaşının haberini yapan gazeteciyle karşı karşıya kalınmaktadır.

Kurşun gerçeği öldüremez ve gazetecilikte gerçeklik üzerine kuruludur. Her türlü baskıya, şiddete ve tehdite rağmen, gazetecinin haber yapma, bu haberi halka ulaştırma, halkın da gerçekleri okuma hakkı elinden alınamaz. Yönetmenin filmde karakterler üzerinden seyirciye yaptığı önermeler günümüzde halen geçerliliğini korumaktadır. Sinemada “no where, no time” diye adlandırılan ve de her dönem geçerliliğini koruyan filmlere yakın dönemde eklenmiş en iyi örneklerdendir.

Film realistik film türüne bir örnektir. Gerçek mekanlarda düşük bütçeyle çekilmiştir. Filmde seslerin büyük çoğunluğu digetic’tir. Sadece Fırat’ın filmin en başında ve 71’nci

dakikasında bütün gazete çalışanları olarak büroda uyandıklarında çalan müzik non-diagetic'tir.

Kurgusal açıdan film bize çok büyük sürprizler sunmamaktadır. Olay örgüsü sırayla gidip son bulmakta, film bittikten sonra da bize o dönemde olan olayları, istatistiksel açıdan yazıyla vermektedir.

Film son dönemlerde Türkiye'de çekilmiş en iyi Üçüncü Sinema türüne örneklerden biri olduğu söylenmektedir. Bundan dolayı da birçok ödüle sahip olmuştur.

SONUÇ

Sinema, en önemli iki niteliği mekan ve zaman olan dünyanın bir modelini kurgular. Bir nesnenin mekansal-zamansal doğası arasındaki ilişki kimi yönlerden bu modelin özünü ve bilgi değerini belirler (Lotman, 2012:115). Press filmi de mekan ve zaman olayını en iyi şekilde değerlendirmeye çalışıp, kısıtlı maddi olanaklarla bilgi değerini belirlemiştir. Sinema en iyi toplu eğitim-öğretim aracıdır. Bir filmin eşlemleri (kopyaları) aynı anda yüz binlerce kişiye ulaşabilir (Özön, 2008:9). Press adlı film; sinema yoluyla ulaştığı binlerce kişiye, o dönemin zorluklarını yansıtmıştır. Diyarbakır'da yaşamayan birinin bile bu film sayesinde o dönemi kafasında canlandırabilmiştir.

Press filmi, Üçüncü Sinema'nın özelliklerini içinde barındıran bir filmidir. Toplumcu, özgürlükçü ve de devrimci bir nitelik taşımaktadır. Bir hak arayışını anlatan filmidir. Yeşilçam sinemasının aksine uyutucu değildir. Gerçekleri gözler önüne sermiştir. Ezilen, sömürülen, emekçi gazetecilerden yana tavır sergilemektedir. İktidardaki baskıcı yönetime muhalif yapıdadır. Filmi izleyende, hemen bir harekete geçme eğilimi uyandırmaktadır. Filmin yüzde yetmiş büroda çekilmiştir. Böylelikle film; düşük bütçeyle, eldeki imkanlarla tamamlanmıştır. Var olan sinemanın ekonomik yapısı dışında finansman desteği sağlanmıştır. Gerçekçi bir yapısı vardır. En önemlisi de yönetmen gerçek hayatta ne düşünüyorsa filme bunu yansıtarak anlatmaya çalışmıştır. Kendi dünya görüşünün dışında başka bir noktaya vurgu yapmamıştır. Tamamen gerçekler ışığında, kendi senaryosunu da ekleyerek, inandığı filmi çekmiştir. Bu bağlamda; "Press" adlı film Türkiye'de Üçüncü Sinema filmlerine örnek teşkil edecek filmler arasında yerini almıştır.

KAYNAKÇA

Adanur, Oğuz (2012). *Sinemada Anlam ve Anlatım*, İstanbul: Say

Biryıldız, Esra ve Erus, Zeynep Çetin (2007). *Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması*, İstanbul: Es

Esen, Şükran Kuyucak (2010). *Türk Sinemasının Kilometre Taşları*, 2. bs., İstanbul: Agora Kitaplığı.

Esen, Şükran Kuyucak (2007). Türkiye’de Üçüncü Sinema, Derleyen:Esra Biryıldız ve Zeynep Çetin Erus, *Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması*, İstanbul, Es yayınları, 310-354.

Güldoğan, Mehmet (2010). Alternatif Modernleşme ve Üçüncü Sinema, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

http://aksam.medyator.com/2010/10/24/haber/pazar/1023/press_in_yonetmeni_sedat_yilmaz_film_begenildi_icin_herkes_beni_kurt_zannediyor.html, Erişim Tarihi: 30.04.2016.

<http://www.kurdishcinema.com/PressFilmiSedatYilmazRoportaj.html>, Erişim Tarihi: 30.04.2016.

http://www.mafm.boun.edu.tr/files/778_16Yeni%20Turkiye%20Sinemasi.pdf Erişim tarihi: 30.04.2016.

<http://www.yuksekovaguncel.com/roportaj/press-filmin-yonetmeni-ile-roportaj-h19822.html>, Erişim tarihi:30.04.2016.

http://www.yurtsuz.net/News.aspx?newsid=682#.U0enF6h_vec, Erişim Tarihi: 30.04.2016.

Lotman, Yuriy M. (2012).*Sinema Göstergibilimi*, Çev: Oğuz Özgül, 3. bs., Ankara: Birleşik Kitabevi.

Odabaş, Battal (2007). Filistin Sineması, Derleyen:Esra Biryıldız ve Zeynep Çetin Erus, *Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması*, İstanbul: Es yayınları, 418-437.

Odabaş, Battal (2013). *Üçüncü Sinema*, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Özön, Nijat (2008).*Sinema Sanatına Giriş*, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Pösteki, Nigar (2012). *1990 Sonrası Türk Sineması*, 3. bs., Kocaeli: Umuttepe